
Vybrané trendy v řešení bytové nouze v zahraničí

Jan Snopek, Platforma pro sociální bydlení

Struktura prezentace

- Střet paradigmat housing ready vs. housing first
- Metoda rapid rehousing (housing first pro rodiny s dětmi)
- Další inovativní nástroje (spolupráce se soukromými majiteli bytů)

Střet paradigmat *housing ready* vs. *housing first*

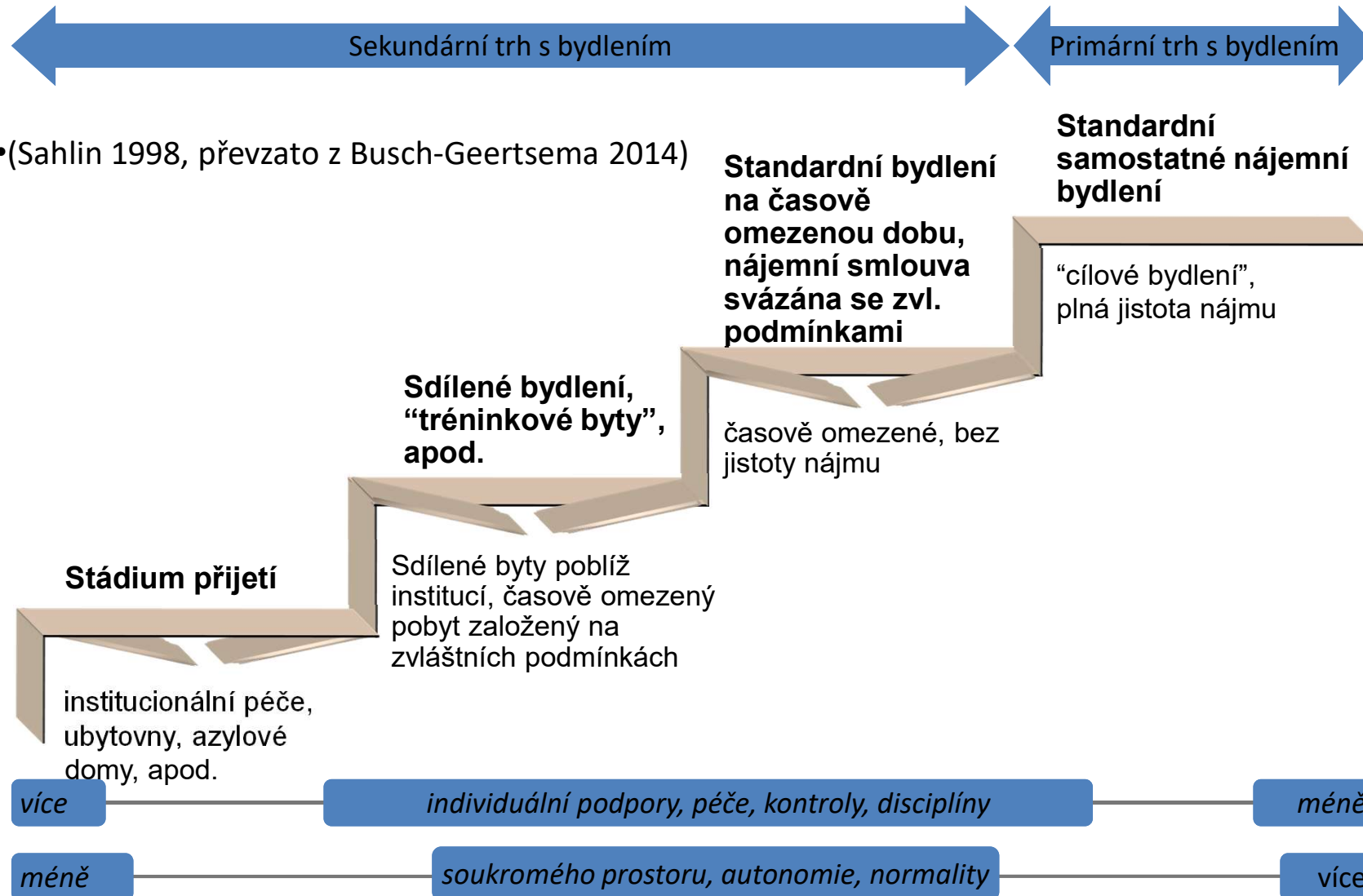

- Nejméně od 90. let převládal v USA i jinde **vícestupňový model integrace lidí bez domova**, který předpokládal, že:
  - samostatné bydlení má být až završením celého integračního procesu a
  - na samostatné bydlení, je třeba lidi bez domova připravit (model zvaný „bydlení až po přípravě“, *housing ready*, v ČR známý jako „prostupné bydlení“).
- Tento model zcela selhával při řešení situace lidí s komplexní potřebou podpory – zejména chronickým bezdomovcům trpícím často tzv. duální diagnózou. → Popud k inovativním řešením – model *housing first* („bydlení především“).

Kritika přístupu housing ready

- Co je model „bydlení až po přípravě“?
- **Vícestupňový, hierarchicky uspořádaný model** (krizové ubytování → dočasné, tréninkové bydlení svázané s užíváním sociální služby → samostatné, trvalé bydlení)
- Čím je domácnost připravenější, postupuje do vyšších stupňů – **trvalé samostatné bydlení jako odměna za dodržování stanovených podmínek** (např. splácení dluhů, hledání zaměstnání, abstinence, dodržování individuálních plánů).

Schéma: *Housing ready*

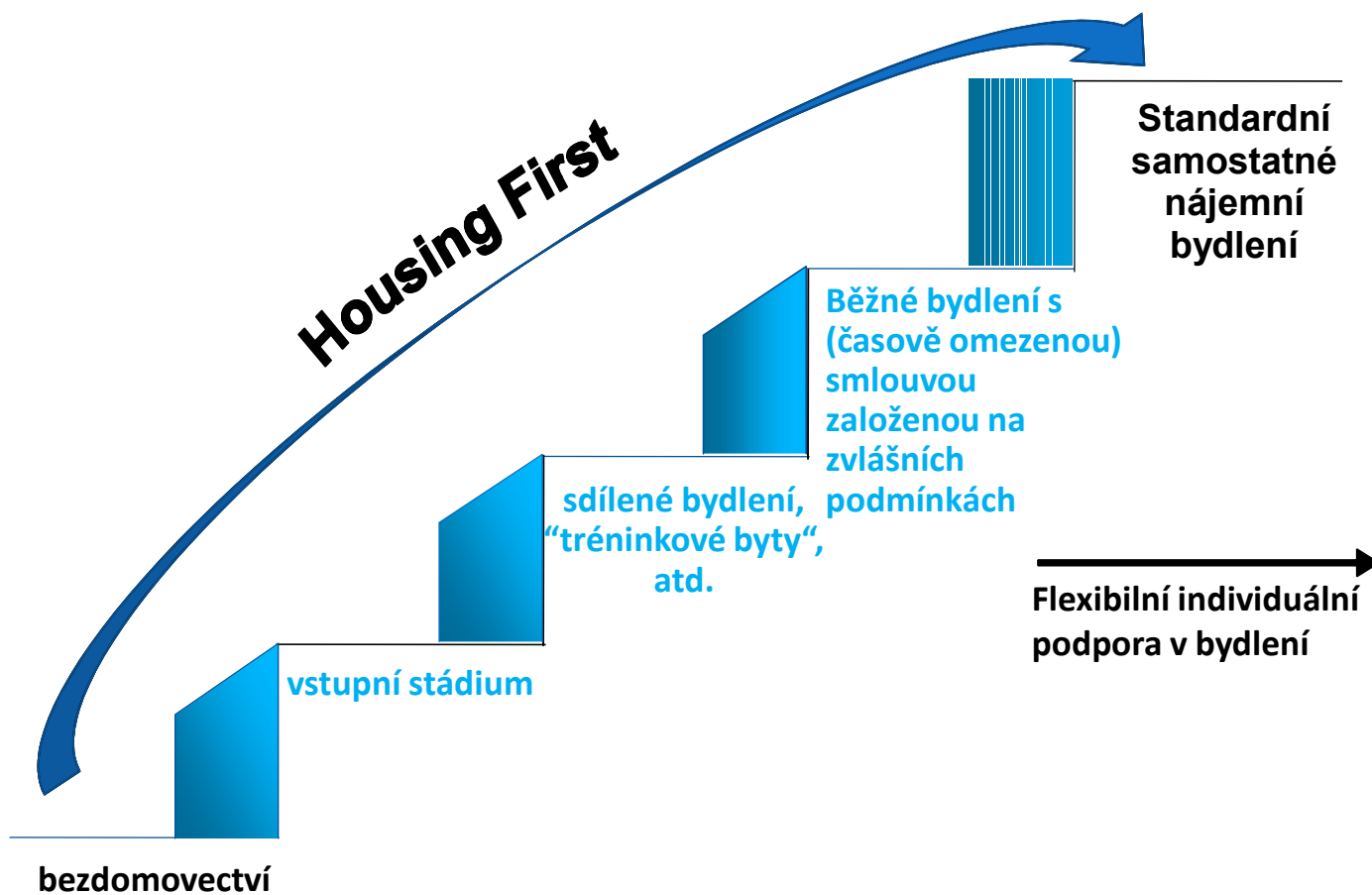
Kritika přístupu housing ready

- **Plavat se člověk naučí nejlépe ve vodě.**
  - V azylových domech / ubytovnách lze těžko získat kompetence pro udržení samostatného bydlení (dochází k adaptaci na instituci).
- **Kumulace rolí** (poskytovatel sociálních služeb zároveň poskytovatel bydlení).
  - Sociální pracovníci časem přejímají perspektivu vlastníků bytů.
  - Tendence k postupnému zpřísnování kritérií (zvyšování prahu) a „slízávání smetany“.

Kritika přístupu housing ready

- Stále větší podíl klientů vnímají jako neschopné samostatného bydlení. → Sklon k větší kontrole a nebezpečí narušení vztahů mezi sociálním pracovníkem a klientem.
- Model dobře funguje, ovšem jen pro menší část lidí bez domova (část z nich ve skutečnosti potřebuje pouze bydlení, nikoli podporu, ale kvůli diskriminaci ho nezískají).
- Rozšiřování kapacit nižších stupňů. Kvůli nedostatku bytů ve vyšších stupních – efekt „úzkého hrdla“. → **Příliš mnoho klientů uvízne (cirkuluje) v nižších stupních a na samostatné bydlení nikdy nedosáhne.** Bezdomovectví se tak může spíše zvýšit.
- Neúspěšní stigmatizováni. → Ve výsledku **systemem exkluze.**

Housing first

Přístup housing first

- **Principy modelu bydlení především v Evropě (viz český překlad příručky *Bydlení především*)**
  1. Bydlení je lidské právo
  2. Možnost volby a kontrola na straně klientů
  3. Oddělení bydlení a podpory
  4. Důraz na zotavení
  5. Harm reduction
  6. Aktivní zapojení bez donucení
  7. Individuální plánování
  8. Flexibilní podpora na dobu dle potřeby

Co NENÍ housing first

- *Housing only* (jen bydlení), bez další podpory (ačkoliv to tak pro některé lidi bez domova může být vhodné)
- Přístupy vyžadující přípravu, terapii, abstinenci a projekty vyžadující předchozí stupně v programu, který klienty „připravuje na bydlení“ mimo trh s bydlením
- Programy, jež nabízejí přechodné bydlení, dočasné ubytování a další typy bydlení, kde je pobyt časově omezený a závislý na trvání podpory
- Sdílené bydlení (pokud nejde o přání uživatelů služeb)
- Projekty, jež vystěhovávají nájemníky z důvodů nad rámec těch, jež jsou standardně součástí nájemních smluv
- Kontroverzní: Kongregované bydlení s podporou v místě

Výsledky modelu housing first

- Výsledky modelu ověřovány v řadě projektů v EU, USA i Kanadě:
  - **Vysoká míra úspěšnosti (měřená podílem klientů, kteří si dlouhodobě udrží získané nájemní bydlení – 75 – 95 %).**
  - Dobré výsledky i v jiných oblastech (zlepšení kvality života, léčba závislostí aj.).
  - **Finančně efektivnější** než tradiční přístupy.
- Přístup *housing first* je klíčovým přístupem koncepcí řady metropolí a národních strategií boje proti bezdomovectví v řadě zemí. V mnoha dalších státech přístup testován.
- Přístup rozšířen i na další CS: jednotlivce s nižší potřebou podpory (*HF light*) a rodiny s dětmi (*rapid re-housing /RRH/*)

Přístup housing first

- Z dosavadních zkušeností jednoznačně vyplývá:
    1. Při náležitě podpoře (tedy nejde-li pouze o *housing only*) je možný úspěšný návrat do standardního bydlení i v případě chronických bezdomovců s komplexními problémy (i tito lidé jsou schopni si v převážné většině toto bydlení dlouhodobě udržet).
- Přístup funguje i u lidí, kteří netrpí tak závažnými sociálními, popř. zdravotními problémy.

Přístup housing first

2. Je třeba mít realistická očekávání!

- Ukončení bezdomovectví neznamena odstranění chudoby, vyléčení duševních onemocnění či zajištění ekonomické soběstačnosti. Je hodnotou samo o sobě!
- Vyřešením těchto dlouhodobých problémů by nemělo být podmiňováno zajištění standardního bydlení.
V případě nejvíce marginalizovaných lidí si vyžádá další integrace do společnosti svůj čas, realističtější cílem proto je „relativní integrace“. (Busch-Geertsema)

Rapid re-housing jako aplikace principů HF pro rodiny s dětmi

Culhane et al. (2007): *Testing a Typology of Family Homelessness*:

- Více než polovina prostředků byla využita pro 20% rodin, které v azylových domech zůstávaly dlouhodobě. Tyto rodiny přitom neměly o nic vyšší potřeby služeb, než průměrná chudá domácnost v USA, která bydlí v nájemním bytě.
- Velmi malá skupina rodin (2 – 8%) s velkými bariérami a potřebami, se opakovaně vracela a neplnila podmínky → nedostali podporu. Bezdomovectví se pro ně stalo vzorcem, více se objevuje ústavní péče a postižení. Pro přerušování cyklu bezdomovectví nestačí příspěvky na bydlení, je třeba intenzivnější podpora.
- Závěr: Za dlouhodobé pobyty rodin s dětmi v azylových domech může daleko spíše samotný systém poskytování služeb lidem bez domova, než objektivní charakteristiky těchto rodin.

Role motivace

- Pokud nejsou naplněny ty nejzákladnější potřeby, přichází stres.
- Pokud je stres dlouhodobý, přichází úzkost, deprese a ztráta koncentrace.
- Tyto a další projevy nejsou zpravidla osobnostními charakteristikami, ale reakcí na dlouhodobý stres
- Nastěhování do bytu, naplnění základní ontologické jistoty okamžitě redukuje stres.
- Jakmile mají lidé naplněny základní potřeby, mohou se postupně začít soustředit na další věci.
- Silnější motivací je si bydlení udržet než se snažit ho po stupních dosahovat

Maslowova pyramida potřeb

Rychlé zabydlení (Rapid Re-housing)

- CS: rodiče s dětmi, které jsou bez bydlení (AD, ubytovny, nevyhovující bydlení, akutně ohroženy ztrátou bydlení) a které ke stabilizaci v novém bydlení potřebují intenzivní sociální podporu (přechodnou či dlouhodobou)
- Lidé postupují přímo z bezdomovectví do bydlení (ideálně do 30 dnů). Nejsou zde **žádné mezistupně**, které by opožďovaly jejich přesun do bydlení.
- Klíčem k úspěšnému nastěhování je **porozumění individuálních bariér pro získání a udržení bydlení** a nalézání cest pro překonání těchto bariér.
- Domácnosti jsou **zplnomocňovány** pro to, aby činily vlastní rozhodnutí a nesly odpovědnost za následky („bezpečné chyby“).
- Asistence je **zaměřena na bydlení**. Problémy domácností, které s bydlením nesouvisí, se řeší pouze, pokud je to přáním klienta.
- Sociální práce má podobu **intenzivního case managementu** (propojování s dalšími službami), zaměřuje se na citlivé **přechodové období** (cca 9 měsíců)

Výsledky Rapid Re-housing v USA (přes 100 měst)

- Národní: 91% rodin, které vstoupily do programu, se dostalo do běžného bydlení, více než polovina z nich v čase kratším než 1 měsíc (110 000 osob za 1. rok).
- Riziko opakování bezdomovectví při pomoci prostřednictvím prostupného bydlení bylo 4x vyšší, než u Rapid Re-housing, při pomoci prostřednictvím azylového domu 4,7x vyšší než Rapid Re-housing. (Georgia, 9 000 osob)
- Domácnosti bez domova, které byly zahrnuty do programu RRH, měly o 50 % vyšší šanci najít zaměstnání, než domácnosti, které v programu nebyly. Jejich průměrný příjem byl o 422 dolarů vyšší, než příjem srovnávací skupiny (Washington, 15 000 domácností).
- Díky prokazatelným výsledkům se RRH stal federální politikou!**
- 2016: federální standardy a kritéria výkonnosti (přeloženy do češtiny)
  - Doba od identifikace rodiny do nastěhování do stálého bydlení **pod 30 dní**
  - Nejméně 85 % rodin** podpořených programech i po 1 roce nadále bydlí v bytě a nevrací se do forem bezdomovectví (azylové domy, ubytovny, přebývání u příbuzných a známých)

Spolupráce se soukromými majiteli bytového fondu

- **sociální nájemní agentura** – bezplatná specializovaná realitní kancelář, která propojuje soukromé majitele a ohrožené domácnosti, které se běžně k bytům nedostávají (např. kvůli diskriminaci, kaucím apod.)
- **Garanční fond** – princip „pojištění“ v případě nájemníků, kteří se majitelům mohou jevit jako riziková; výměnou za poskytnutí garance soukromí majitelé musí akceptovat určité minimální kvalitativní požadavky a přiměřenou výši nájemného
- Tzv. **inkluzivní bydlení** – motivování developerů, aby při výstavbě bytových domů vyčlenili určitou část nových bytů (např. desetinu) pro sociální účely (běžné např. ve Vídni)

Díky za pozornost!

Případné dotazy:

jan.snopek@seznam.cz

Více informací:

www.socialnibydleni.org

www.mitsvujdomov.cz